

РОЗДІЛ III

Політична географія

УДК 911.3: 327:341.519 (100)

Віктор Патійчук

Актуальні проблеми зовнішньої політики та безпеки країн і регіонів світу в контексті поширення сучасних міжнародних конфліктів

Узагальнено поняття «міжнародний конфлікт» на основі безпекових позицій. Досліджено актуальні безпекові проблеми планети в контексті поширення сучасних міжнародних конфліктів. Визначено найбільш загрозливі проблемні питання світової безпеки, що сформувалися під впливом поширення сучасних збройних конфліктів. Проаналізовано основні міжнародні конфлікти на планеті. Визначено ступінь їх небезпечного впливу на сучасну світову політику та можливості розв'язання третьої світової війни. Вказано на ступінь гостроти сучасних міжнародних конфліктів та розкрито їх вплив на регіональну політику держав. Акцентовано на необхідності вирішення актуальних проблем сучасної зовнішньої політики з позиції врегулювання існуючих міжнародних конфліктів.

Ключові слова: міжнародний конфлікт, зовнішня політика, просторове поширення міжнародних конфліктів, міжнародна безпека, регіональна безпека, глобальні проблеми.

Постановка наукової проблеми та її значення. Зовнішньополітична ситуація в регіонах світу в новому тисячолітті залишається напруженою. Зростання кількості гарячих точок на планеті й використання сучасної зброї посилює процес нестабільності в проблемних регіонах Земної кулі. Міжнародні посередницькі організації вживають різноманітних заходів із метою стабілізації міжнародної напруги та локалізації й вирішення існуючих збройних конфліктів. Проте їх кількість постійно зростає й затяжні збройні конфлікти переходять у фази замороження, що не сприяє їх вирішенню, а робить їх потенційно небезпечними у стратегічному плані й сприяє зростанню міжнародних безпекових загроз. Тому вивчення актуальних проблем зовнішньої політики й безпеки країн і регіонів світу у контексті поширення сучасних міжнародних конфліктів, уключаючи сучасні міжнародні війни, є актуальним дослідницьким завданням і потребує наукової уваги. Це й зумовило вибір тематики цієї наукової статті.

Аналіз досліджень із цієї проблеми. Сучасні міжнародні конфлікти перебувають у постійному моніторингу міжнародних безпекових організацій та міжнародних громадських інституцій, які займаються їх дослідженням, оцінкою та прогнозом із метою їх розв'язання. У науковій літературі зустрічається багато публікацій теоретичного та прикладного характеру щодо сучасних міжнародних конфліктів, їх природи, походження, засобів вирішення. Так, наприклад, теоретичними питаннями оцінки міжнародних конфліктів займаються такі науковці, як А. Здравомислов [3], М. Лебедева [7; 8], А. Гірник та А. Бобро [1], М. Капітоненко [5], В. Мандрагеля [9], В. Тулубко [15], Г. Хоменко [16] та ін. Проте цілісної наукової картини щодо впливу міжнародних конфліктів на безпекову ситуацію в регіонах світу та їх поширення й динаміку поки що ніхто не розглядав.

Об'єктом дослідження є міжнародна політична ситуація, а **предметом дослідження** – просторові особливості сучасних міжнародних конфліктів із позиції регіональної та глобальної безпеки. Головна **мета статті** полягає в дослідженні особливостей просторового поширення сучасних міжнародних конфліктів та їх впливу на безпеку держав і регіонів та світу загалом.

Основними завданнями публікації є характеристика сучасних міжнародних конфліктів із безпекових позицій.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Міжнародний конфлікт (лат. *conflictus* – зіткнення) – пряме чи приховане зіткнення двох або кількох учасників міжнародного процесу, включаючи як держави, групи держав, так й інших суб'єктів міжнародного права (міжнародні організації – урядові й неурядові, транснаціональні корпорації, громадсько-політичні рухи тощо), що можуть супроводжуватися як відкритим військовим протистоянням, так і латентними способами ведення конфлікту (розвідка, застосування різноманітних санкцій проти конкуруючої держави, перешкоджання веденню торгівлі, переміщенню громадян протиборчої країни на чужих територіях, блокування просування товарів, послуг, ідей противника на міжнародному рівні тощо) [7]. Міжнародні конфлікти можна також розглядати як протистояння міжнародних суб'єктів різних рівнів, що втягнуті в конфлікт, а також глибинні протиріччя між ворогуючими сторонами, засновані на політичній, ідеологічній, расово-національній, релігійно-етнічній, соціально-економічній, господарсько-ресурсній, історичній основі, включаючи територіальні та інші претензії, інколи – індивідуальні позиції керівників держав, правлячої еліти та корумпованих кланів, що перебувають при владі, які можуть мати як особистісні, так і геополітичні та культурно-цивілізаційні витоки [16]. Міжнародні конфлікти найчастіше виникають в умовах зовнішньополітичної напруги. Причиною їх появи та приводом до їх початку можуть бути певні політичні події, які-небудь провокаційні дії, вчинки, рішення протиборчих сторін, що провокують початок міжнародного конфлікту. Спочатку вони мають дві тенденції – до вирішення й затухання та розширення й загострення залежно від того, які взаємні дії будуть чинити ворогуючі сторони, що втягнуті в конфлікт [5]. Якщо не відбувається своєчасного реагування та вжиття засобів щодо своєчасного вирішення конкретного міжнародного конфлікту, то він тоді переростає у міжнародну політичну кризу. Фахівці класифікують міжнародні конфлікти за багатьма ознаками й виділяють такі види конфліктів: за складом учасників – двосторонні й багатосторонні; за масштабом – локальні, регіональні й глобальні; за використанням зброї – збройні й не збройні; за змістом та середовищем поширення – соціальні, етнічні, міжнаціональні, ресурсні, територіальні суперечки й претензії тощо [18]. Тобто міжнародним конфліктом є така суперечка (протидія двох і більше міжнародних акторів), яка виникає на рівні міжнародної політичної взаємодії й виходить за рамки політико-правового поля функціонування міжнародних суб'єктів, і може призводити до негативних наслідків, включаючи ведення бойових дій.

Для будь-яких міжнародних конфліктів властивими є певні ознаки. Наприклад, їх учасниками можуть бути як держави, так й інші міжнародні актори, що намагаються досягти своєї мети (політичної, економічної, правової тощо). Будь-який міжнародний конфлікт може розпочинатися як внутрішньо-політична проблема, яка в силу певних причин здатна переростати у конфліктну ситуацію поза межами цієї держави, наприклад сучасна Сирійська криза. Еволюція сучасних міжнародних конфліктів проходить у нових вимірах світової геополітичної системи, що обов'язково має регіональні, а інколи – й глобальні наслідки, а це, відповідно, чинить вплив інших геополітичних гравців, насамперед, регіональних і глобальних лідерів, які починають брати участь у його вирішенні, що зумовлює їх подальший розвиток. Сучасні міжнародні конфлікти можуть проходити у різних формах, часто прихованих, що потребує особливої уваги з боку безпекових регіональних і світових організацій та інших міжнародних арбітрів. Сучасні міжнародні конфлікти часто переростають у складні зовнішньополітичні локальні (регіональні) кризи, які супроводжуються затяжними протистояннями, а інколи – штучно заморожуються, адже будь-які військові дії поза регіональними та світовими геополітичними центрами дають їм значні прибутки тощо. Так «чужі» війни часто приносять сильним державам політичну вигоду та економічно-ресурсні дивіденти, де відмиваються брудні гроші та в них же самих закуповується у великих кількостях зброя, військова техніка, військове обладнання, яке, як правило, для розвинутих країн уже вийшло з терміну придатності або знято з перебування на озброєнні війська як стратегічний ресурс. Прикладом може бути закупівля застарілої зброї Україною в країн Заходу, насамперед США, Німеччини, Франції, Великобританії та інших країн із метою поповнення своїх збройних ресурсів та вирішення військових проблем у війні на Сході нашої країни.

Фахівці вважають, що міжнародною кризою слід уважати специфічну фазу міжнародних

конфліктів, які характеризуються високим ступенем його загострення та зіткненням фундаментальних інтересів ворогуючих сторін [5]. Іншою ознакою міжнародної політичної кризи є нездатність сторін, які беруть участь у конфлікті, знайти швидко вирішення проблемних питань і способів їх реалізації. Вони також бувають зумовлені нестачею внутрішніх ресурсів для розв'язання конкретного конфлікту або високим рівнем стратегічної невизначеності своєї політичної позиції. Експерти дотримуються такої позиції, що часто така зовнішньополітична криза може бути інструментом політики світових і регіональних геополітичних центрів [7].

Найбільш небезпечним, на нашу думку, є використання зброї у міжнародних кризових ситуаціях, які не завжди можуть розв'язуватися за допомогою військових засобів. У світовій практиці розв'язання кризових зовнішньополітичних ситуацій часто спрацьовували системи примусу та економічних санкцій. Щоправда, це не завжди є ефективним, проте сприяє підтриманню миру в регіоні та світі загалом. Прикладом може бути ситуація з санкціями країн Заходу проти Росії у відношенні до анексії Криму та війни на Сході України.

Сучасні збройні конфлікти з погляду безпеки країн і регіонів світу є вагомими загрозами міжнародної стабільності. Вони відбуваються з використанням вогнепальної зброї, а інколи – перетворюються на довготривалі та затяжні бойові дії їх учасників, що ведуть до втрати живої сили, загибелі мирного населення, руйнування інфраструктури, культурних пам'яток і можуть переростати у регіональні та світову війни [9]. За наявності у світі накопичення такої кількості ядерної зброї та інших видів озброєння мілітаризовані країни перетворюються в потенційних учасників третьої світової війни (рис. 1).

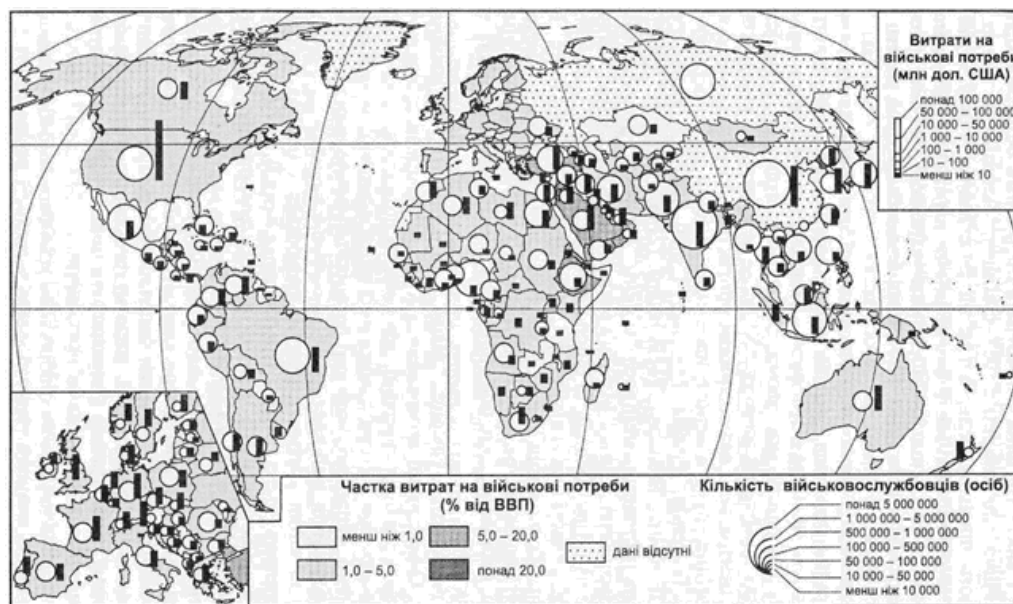

Рис. 1. Військові витрати країн світу в 2015 р. [13]

За даними Стокгольмського міжнародного інституту досліджень миру («Stockholm International Peace Research Institute»), на 2016 р. Росія володіла 8232 одиницями ядерної зброї, США – 7068, Китай – 402, Франція – 348, Великобританія – 185 [17]. Це викликає занепокоєння світової громадськості, адже накопичений ядерний арсенал залишається дуже значним і потребує скорочення. Особливо це стосується Росії та США, обидва президенти яких ведуть полеміку щодо припинення договорів щодо скорочення ядерного арсеналу та контролю над роззброєнням. Дія договору СНО-3 закінчується в лютому 2021 р., проте його можна продовжити ще на п'ять років. 5 лютого 2018 р. Росія та США відзвітували про повне виконання умов договору, однак щодо його продовження мова більше не йшла [10]. Окрім того, ці обидві країни були й залишаються лідерами щодо виробництва та експорту основних видів зброї та військової техніки останнім часом, зокрема – в 2012–2016 рр. (рис. 2).

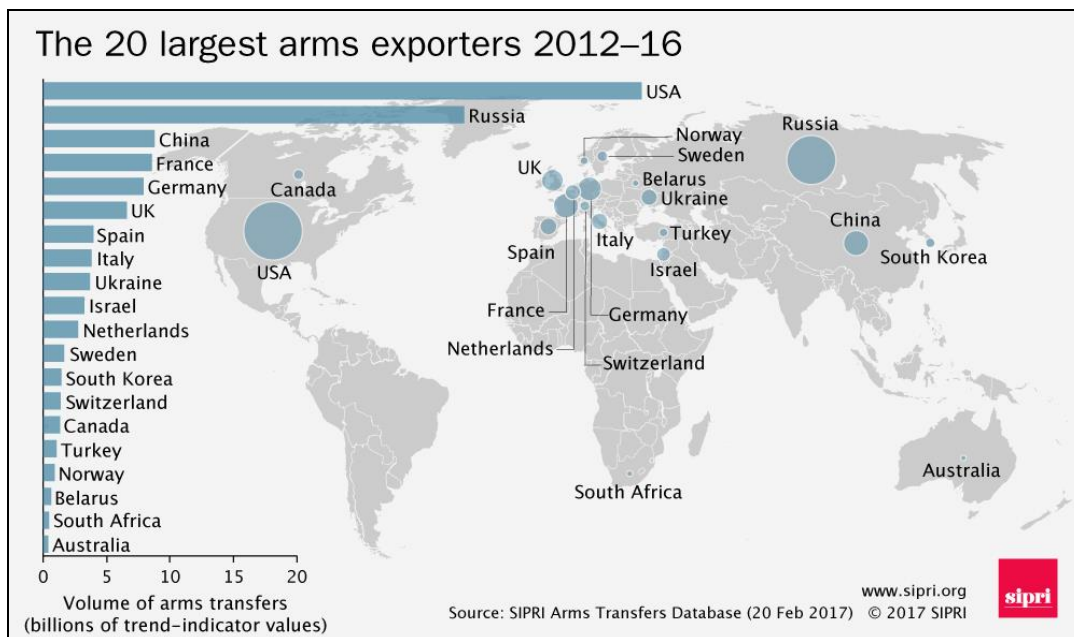

Рис. 2. Найбільші експортери зброї у світі в 2012–2016 рр., млрд дол. США [17]

В останні десятиріччя спостерігається чітка тенденція на світовому політичному рівні щодо збільшення кількості живої сили та озброєнь у світових і регіональних геополітичних центрів, зокрема таких, як Китай – 2333 тис. осіб військовослужбовців, США – 1381 тис., Індія – 1346 тис., Північна Корея – 1190 тис., Росія – 798 тис., Пакистан – 644 тис., Південна Корея – 628 тис. та Іран – 523 тис. вояків (рис. 3), що свідчить про нарощування їх боєздатності та певні політичні зазіхання на світове чи регіональне домінування.

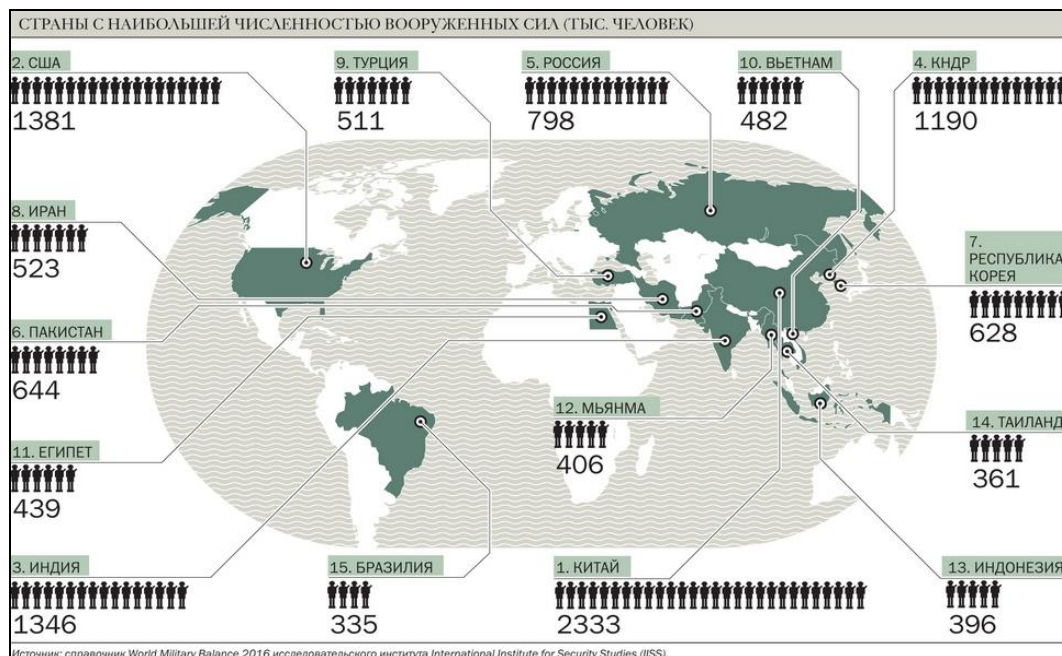

Рис. 3. Країни світу з найчисельнішими арміями в 2016 р. [17]

Окрім того, як свідчить офіційна статистика, саме регіональні центри та країни, зони конфліктних ситуацій є основними нарощувачами чисельності війська та імпортерами зброї (рис. 4).

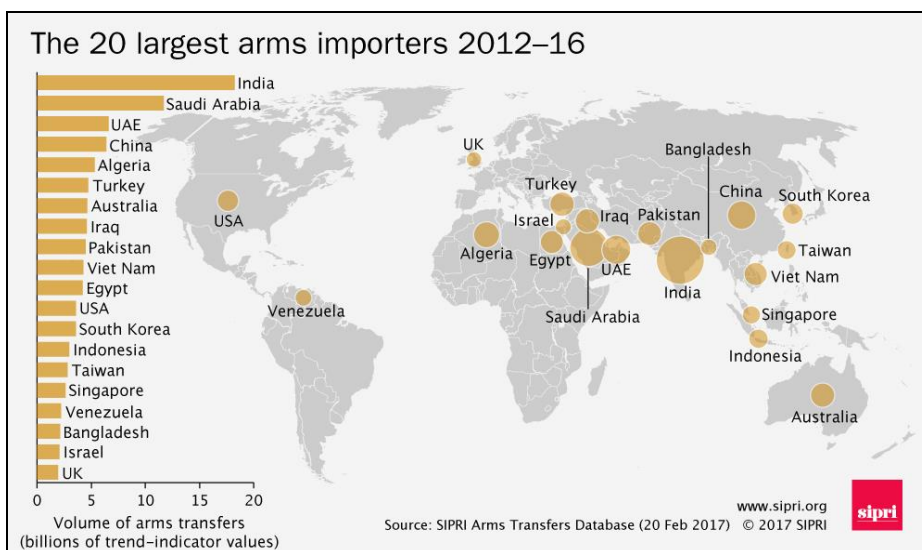

Рис. 4. Найкрупніші імпортери зброї у світі в 2012–2016 рр., млрд дол. США [17]

Так, за офіційною статистикою SIPRI, в 2012–2016 рр. основними імпортерами зброї були Індія, Саудівська Аравія (саме ця країна, за висновками експертів, здійснює основні торговельні операції з продажу зброї на Близькому й Середньому Сході та світі загалом, тобто є свого роду посередником на ринку озброєнь), Об'єднані Арабські Емірати, Китай, Алжир, Туреччина, Австралія, Ірак, Пакистан, В'єтнам, Єгипет, США, Південна Корея, Індонезія, Тайвань, Сінгапур, Венесуела, Бангладеш, Ізраїль та Україна. Останні, як свідчить практика, перебувають у зоні діючих або потенційних конфліктів [17]. Тобто така закономірність просторового поширення зброї співпадає з географією гарячих точок на планеті та зонами заморожених конфліктів (рис. 5).

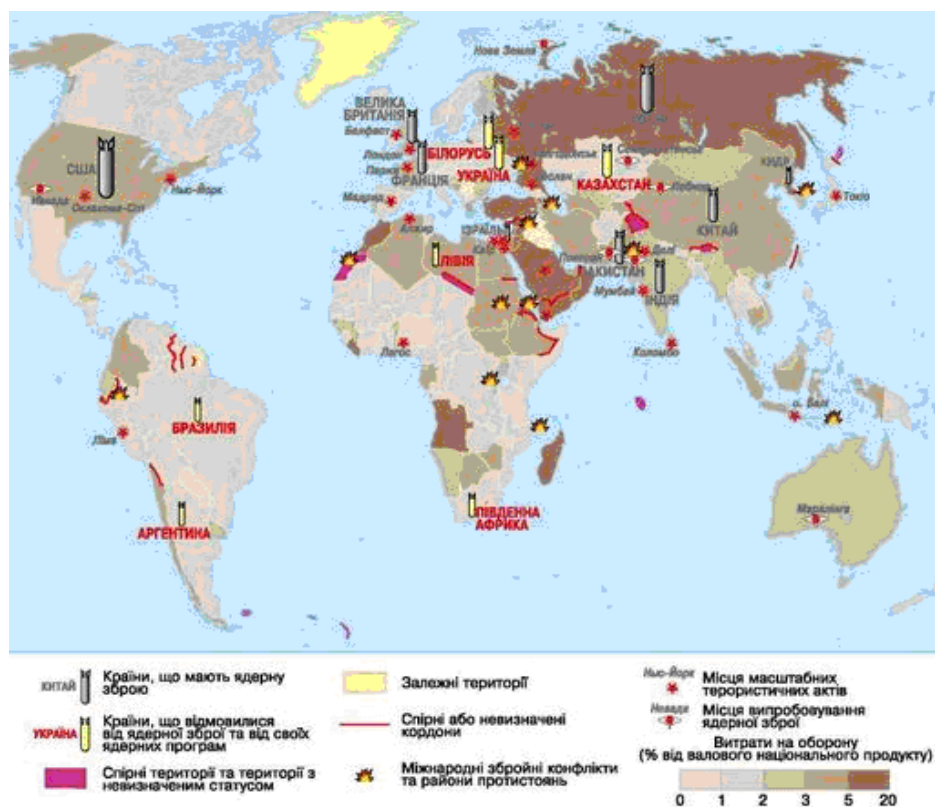
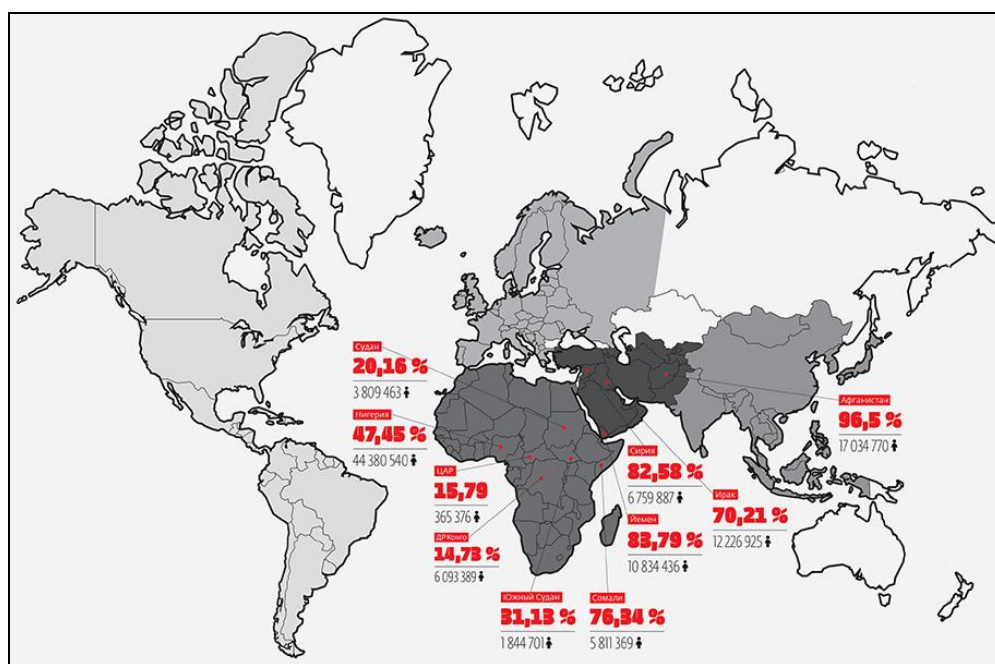

Рис. 5. Заморожені конфлікти та ядерні держави [2]

За даними SIPRI за період із 1945 р. до 2018 р. у світі відбулося 257 збройних конфліктів [17]. За статистичними даними, у 2017 р. в активній конфліктній фазі перебували 36 гарячих точок планети [14]. Майже половина із них мають затяжні конфлікти, що тривають понад 10 років, а саме: М'янма – 66 років, Індія – 62, Філіппіни – 42, Колумбія – 39, Афганістан – 36, Ірак (34 роки), Судан – 31, Туреччина – 30, Сомалі – 26, Демократична Республіка Конго – 22 роки, Нігерія та Пакистан – по 17 років та ін.

Фахівці стверджують, що XX та XXI ст. стали найжорстокішими в історії людства за чисельністю жертв. Друга світова війна (1939–1945 рр.) забрала життя понад 50 млн осіб. Війна в Кореї (1950–1953 рр.) стала причиною загибелі більше 4 млн мешканців Корейського півострова та задіяних у війні країн. В'єтнамська війна (1955–1975 рр.) забрала життя понад 5 млн осіб. Війна в Афганістані у 1980–1990 роках призвела до втрат 15 тис. радянських військовослужбовців [12]. Експерти оцінюють, що найбільш кровопролитною зоною кінця минулого століття були країни колишньої Югославії [6]. Війна у Хорватії (1991–1995 рр.) призвела до втрати більше 20 тис. осіб. Міжетнічний конфлікт у Боснії і Герцеговині (1992–1995 рр.) забрав життя понад 10 тис. воєнків і мирних жителів, а число поранених перевищувало 61 тис. Близький і Середній Схід став ще однією «гарячою точкою» планети вже на початку XXI ст. З 2003 р. до 2010 р. війна в Іраку, яка почалася з вторгнення військ США та їхніх союзників, переросла в масштабні цивільні протистояння, що призвело до загибелі 4 тис. військовослужбовців США та їх союзників та більше 32 тис. – були поранені. За експертними оцінками, число жертв серед місцевого населення перевищила 1 млн осіб [11]. Згідно аналітичних досліджень, у 2008 р. у тодішніх 63 міжнародних конфліктах загинуло 56 тис. осіб, у 2010 р. – 49 тис. осіб у 55 конфліктах, а у 2012 р. – 110 тис. осіб у 51 конфлікті, а в 2014 р. у 42 конфліктах загинули 180 тис. людей [12]. Прикрим і недопустимим є те, що у збройних конфліктах гинуть мирні жителі та діти. За експертними оцінками, найбільша концентрація конфліктів на одиницю площі та частка місцевого населення, що втягнуте у конфлікт, становить для Близького та Середнього Сходу, а також країн Африки (рис. 6).

концентрація конфліктів у регіоні

відсоток населення, що втягнуте в конфлікт;
число дітей, які живуть у зоні конфліктів

Рис. 6. Концентрація конфліктів у регіонах світу у 2016 р. [10]

Війна на Сході України війна уже забрала десятки тисяч життів людей. Військові дії у цьому регіоні продовжують тривати з різною інтенсивністю. Президент України роздає обіцянки на всі боки й вихваляється своїми «успіхами» – безвізом та тим, що втручається у справи церкви й провокує новий релігійний конфлікт в Україні, замість того, щоб займатися подоланням економічної та політичної кризи, а основне – припинити війну на Сході країни. Політичний бомонд України напевно забув, що їхні обіцянки про блискавичний вступ нашої держави у ЄС та НАТО закінчатимуться повним фіаско, адже оборонний альянс та Європейський Союз, згідно своїх статутних правил, не будуть приймати іншу країну в стані війни, наражаючи усю європейську спільноту на небезпеку [4]. Тому новому українському керівництву, насамперед, потрібно буде припинити війну та загибель мирних жителів нашої держави. Оскільки сучасне – окрім закупування зношеної військової техніки за кордоном, постійних позичок у МВФ, за які прийдеться розраховуватися з високими відсотками наступним поколінням наших співвітчизників. Вони мирно віддали Крим Росії, й крім політичного піару, нічого не роблять. Складається таке враження, що війна їм потрібна для відмивання брудних грошей і власного збагачення. Адже, на думку експертів, війна та виробництво зброї – це великий прибутковий бізнес [9].

Проблема збройних конфліктів посилюється ще й таким небажаним супутнім небезпечним явищем із позицій регіональної та міжнародної безпеки, як біженство. За оцінками Світового Банку, на кінець 2017 р. загальне число біженців та вимушено переселених осіб перевищило 50 млн осіб [19]. Особливо активні потоки біженців стимулювала так звана «арабська весна» 2010–2013 рр. та сучасна Сирійська криза, від якої дуже потерпають країни Південної Європи, зокрема Греція, Італія та Франція, а також Іспанія й Португалія, в яких є багато гострих своїх безпекових питань, уключаючи місцевий сепаратизм басків, каталонське питання, діяльність ЕТА (яка офіційно ніби розпустилася, проте продовжує функціонувати), нестабільність у постюгославських державах та наявність багатьох заморожених тут конфліктів, а також Кіпрський конфлікт, турецько-грецькі політичні протиріччя, серія проісламських терористичних актів у Франції та Німеччині тощо.

Згідно експертних висновків, країнами з найбільшою кількістю конфліктів із високим рівнем насильства були визнані африканські, розміщені на південь від Сахари [11]. Тут нині відбувається 13 активних збройних конфліктів, які супроводжуються багатьма дрібними сутичками. На Середньому Сході та в Магрибі зареєстровано шість воєн і п'ять серійних збройних сутичок. Неспокійною є ситуація в колишній Лівійській Арабській Джамахірії. Війна в Лівії розпочалась у 2011 р., після початку впровадження спецоперацій США під назвою «Арабська весна» в Африці та на Близькому Сході, що призвело до повалення правлячого уряду й вбивства лідера джамахірії – Муаммара Каддафі 20 жовтня 2011 р. Проте це не припинило запускених військових дій у країні та регіоні. Повстанці й зараз намагаються відвоювати свої права, однак США, Франція та кілька інших країн Заходу під егідою ООН контролюють різні регіони країни. У країні є один уряд, визнаний Заходом, та ще мінімум два – невизнаних.

Конфліктонебезпечною залишається Західна Сахара, де місцевий фронт «Полісаріо» бореться за незалежність регіону, починаючи з 1973 р. – спочатку з Іспанією, а потім із 1975 р. – з Марокко, якому відійшла Західна Сахара. У 1991 р. за посередництва ООН у регіоні встановлено перемир'я. Проте обіцяний угодами референдум про незалежність Західної Сахари досі не відбувся, тому «Полісаріо» періодично погрожує відновити бойові дії.

Небезпечною залишається також ситуація в Нігерії, де з 2009 р. активізувалися угруповання радикальних ісламістів, які намагаються прийти до влади та контролювати нафтовидобувні райони країни. Бойовики контролюють приблизно 20 % території на півночі держави. З ними воює урядова армія Нігерії, якій допомагають військові з сусідніх Камеруну, Чаду та Нігеру. Аналогічною є політична ситуація у Демократичній Республіці Конго, де у 2017 р. загострився конфлікт між партизанськими угрупованнями та офіційним урядом країни.

З грудня 2013 р. напруженою залишається ситуація й у Південному Судані, де повстанці намагаються утвердити свою незалежну республіку. В 2011 р. рішенням ООН було створено нову державу – Південний Судан. ООН направила сюди свій миротворчий контингент. Проте ситуація в країні залишається нестабільною, адже повстанцям допомагають найманці із сусідніх держав. 21 рік Народна армія визволення Судану вела війну з урядовими військами за автономію. В основі цієї війни лежить етнічний конфлікт між народностями дінка та нуер і прагнення лідерів одноосібно контролювати місцеві нафтові родовища.

Сомалійські пірати наводили страх на екіпажі морських суден, які пропливали вздовж території цієї країни, адже вона розвалилася внаслідок громадянських конфліктів на три частини: самопроголошені Пунтленд і Сомаліленд, які існують відносно благополучно, й третю – Сомалійську ісламську країну (фактично анархію), що була колишньою італійською колонією. Саме на її території активно діє радикальне ісламістське угруповання «Аш-Шабааб». Багато представників місцевого населення для того, щоб вижити у скрутному матеріальному становищі, стали заробляти піратством.

Таким чином, найбільш конфліктним регіоном планети на сучасному етапі розвитку міжнародних відносин є Африка. Тут спостерігається найбільша кількість конфліктних ситуацій та локальних збройних воєн (громадянських та сусідських територіальних конфліктів), проте потенційної загрози, за висновками експертів, вони не несуть. Оскільки у цьому регіоні немає ядерної зброї, за винятком вилучених у Лівії в 2002 р. технологій збагачення урану та інших радіоактивних елементів. Окрім того, африканські країни не мають достатніх коштів на закупівлю сучасної зброї та ведення широкомасштабних збройних воєн, а даремно їм західні країни її не дадуть.

Найбільш небезпечним і гарячим регіоном планети є Близький Схід. Саме тут сконцентрована велика кількість світових запасів нафти й одночасно – зброї. Цей регіон є важливим геополітичним коридором для транспортування нафти з країн Перської затоки та Близького Сходу загалом та інших видів сировини й готової продукції, а також територією, через яку неофіційно перевозиться зброя, наркотики тощо. Окрім того, тут концентрується значна кількість населення, яке має різні культурно-ментальні традиції та древні самобутні релігійні вірування тощо.

Сирійська криза виникла у результаті продовження арабської весни та частих антиурядових протестів у 2011 р., що призвело до широкомасштабної громадянської війни в країні уже в 2015 р. На боці урядової армії Башара Аль-Асада воюють військові підрозділи з Ірану та «Хезболи». Їм також надає військову допомогу з 2015 р. Російська Федерація. Проти них воюють різні угруповання повстанців, які активно підтримують США, Туреччина, Саудівська Аравія, Йорданія та інші країни. Окремим гравцем війни в Сирії стала самопроголошена «Ісламська держава» (ІДІЛ), яка взяла під свій контроль частину Сирії та Іраку. Проте в кінці 2017 р., внаслідок військового втручання США та їх союзників, її позиції значно послабились [11]. Ідеї ІДІЛ підтримують радикальні мусульмани у Лівії, Нігерії, на Філіппінах та інших ісламських країнах та вихідці з них у Європі, де вони регулярно влаштовують там теракти, що становить серйозну загрозу регіональній та світовій безпеці.

Ізраїльсько-палестинський конфлікт триває, починаючи з 1947 р., від моменту утворення держави Ізраїль. Остання заклала й фактично оголосила концепцію неперервної війни з арабським світом за рахунок анексії їхніх земель і створення своєї держави. На думку фахівців, цей конфлікт є не тільки етнорелігійним, а й загалом – культурно-цивілізаційним та геополітичним [15]. Він супроводжується частими військовими діями та збройними сутичками. У відповідь на терористичні дії арабів Ізраїль вживає рішучих військових ударів, у результаті чого гине багато мирних жителів. Основними проблемними територіями у цьому конфлікті на сучасному етапі є Сектор Газа, Східний Єрусалим, Західний берег річки Йордан, Сирійські Голанські висоти тощо, де араби намагаються створити свою власну державу, а Ізраїль виступає проти цього.

Затяжна політична криза в Іраку є досить небезпечним чинником для розв'язання нової регіональної війни на Близькому й Середньому Сході. Політична та економічна нестабільність в Іраку та намагання активізувати на його території діяльність ІДІЛ викликають занепокоєння у світових лідерів – США та Західної Європи. Спільні проісламські позиції Сирії, Лівану, представників автономії іракського Курдистану та інших радикальних ісламських угруповань сусідніх країн особливо активізувалися навесні 2017 р. після активної діяльності США з метою повалити правлячу владу в Сирії, що становить нову регіональну та світову загрозу. Представники ІДІЛ на Філіппінах у травні того ж року захопили місто Мараві на о. Мінданао. Армія Філіппін намагалася вигнати їх із міста. У боях між урядовими військами та ісламістськими групами на Філіппінах загинуло 1400 осіб, 400 тис. утекли, щоб уникнути насильства [11]. У М'янмі спостерігаються часті атаки урядової армії на мусульманську меншину рохінджа, яка симпатизує ІДІЛ, що спричинили одну з найбільших хвиль біженців у 2017 р. Понад 600 тис. рохінджа виїхали з країни у сусідню Бангладеш [19].

Іншою гарячою точкою планети є війна в Ємені, яку ведуть сили повстанців-хуситів, яким допомагає Іран та урядові війська. Останнім активно допомагає коаліція на чолі з Саудівською

Аравією. Зараз у цій країні спостерігається складна санітарно-епідеміологічна ситуація через брак їжі та питної води, нестачі медикаментів тощо. Населення Ємену страждає від голоду та холери. В цій країні спостерігається висока дитяча смертність. За оцінками незалежних експертів, крупні західні фармацевтичні компанії тут випробовують на місцевому населенні свої вакцини [13].

Напруженою залишається політична ситуація й у Середній Азії, а особливо в Афганістані. За експертними висновками, внаслідок постійних конфліктів у цій країні вже загинуло майже 3,5 тис. осіб серед цивільного населення й щонайменше 7000 – поранилих [10]. Акти насильства відбуваються по всій країні. Уряд контролює лише 56 % із 407 районів країни. Напружена ситуація в регіоні підтримується за рахунок територіальних суперечок із сусідніми країнами. Після виведення американських військ з Афганістану і президентських виборів у країні, спалахнула ще одна політична криза. Опозиційний рух «Талібан» розпочав широкомасштабну атаку на Кабул й відмовився визнавати результати президентських виборів.

Конфлікт між Індією та Пакистаном за Кашмір триває з 1947 р., коли вони стали незалежними державами. За цей час між ними було три війни – в 1947, 1965 та 1999 роках. У 2003 р. було встановлено перемир'я, яке часто порушується. Обидві країни також мають інші гарячі зони, де й досі відбуваються збройні сутички. В Пакистані – це Белуджистан та райони, що найбільше страждають від діяльності радикальних терористичних угруповань – Вазірістан, Зона племен, Хайбер-Пахтунхва. В Індії – це штати Ассам, Маніпур та Нагаленд [12].

Корейський збройний конфлікт розпочався фактично у 1948 р., коли країна розділилася за ідеологічними мотивами на північ та південь. Завершився він у 1953 р. поділом півострова на КНДР та Південну Корею по 38 паралелі. Напруження між ними лишається через те, що Пхеньян продовжує розвивати свою ядерну програму. КНДР має, за оцінками фахівців, 10 ядерних боеголовки [17]. У Південній Кореї знаходиться американська система протиракетної оборони та військова база (28,5 тис. військових США). Японія з 2007 р. також активізує свою зовнішньополітичну діяльність у Східно-Азіатському й Тихоокеанському регіонах. Вона останньою відмовилася від рішень Ялтинсько-Потсдамської конференції та Міжнародного суду й відновила свою армію та інтенсивно нарощує військовий потенціал. Ураховуючи те, що вона переслідує стратегічні геополітичні цілі, можна констатувати, що нові конфліктні ситуації будуть виникати у цьому регіоні не тільки з приводу територіальних претензій у Південно-Китайському морі – до Китаю та островів Курильської гряди – до Росії, а й інших проблемних географічних об'єктів. Китай, декларуючи принципи добросусідства й мирного співіснування з іншими державами, одночасно має територіальні зазіхання й претензії до усіх своїх сусідів, що є вагомим викликом світової безпеки.

Багато конфліктів триває на території колишнього СРСР. Збройне протистояння між Азербайджаном та Вірменією у 1990–1994 рр. призвело до утворення невизнаної Нагірно-Карабахської Республіки (за вірменською версією Республіка Арцах) [3]. Підписання в Бішкеку угоди «Про незастосування зброї» призвело до припинення масштабних військових дій, але локальні збройні сутички в яких гинуть азербайджанці та вірмени тривають досі. Формально цей регіон, де мешкають переважно вірмени, досі належить Азербайджану, але фактично перебуває під контролем вірменських військових. Періодично конфлікт загострюється, востаннє – у квітні 2016 р.

Південна Осетія та Абхазія самостійно проголосили незалежність від Грузії після розпаду СРСР, що спричинило збройні сутички. Конфлікт спалахнув із новою силою у 2008 р., коли за втручання Росії грузинські збройні сили було витіснено за межі обох республік. Самопроголошені республіки підтримує та визнає РФ, а також Венесуела, Нікарагуа, Вануату та Науру. Інші держави світу вважають їх частиною Грузії.

У січні цього року на кордоні Киргизстану та Таджикистану почалася перестрілка між прикордонними службами з приводу територіальних претензій. Узбекистан також передав свої територіальні вимоги до сусідньої Киргизії й Таджикистану – владу країни не влаштовують кордони, які були сформовані внаслідок розпаду СРСР.

Аналітики вважають, що заморожений конфлікт у Придністров'ї є потенційною гарячою точкою, яку Росія використовує для утримання Молдови від зближення з ЄС [16]. Придністров'я є проросійською самопроголошеною республікою на території Молдови. Частина території поблизу кордону з Україною відділилася від Молдови під кінець існування СРСР. Територіальна суперечка вилася у військовий конфлікт у 1992 р., що завершився після втручання РФ.

У 2016 р. влада Колумбії спромоглася підписати мирну угоду з ліворадикальним угрупованням Револуційні збройні сили Колумбії (FARC). Війна з повстанцями тривала з 1964 р. У 2017 р. близько 7000 із них були амністовані або випущені з тюрем [10]. Нещодавно Колумбія підписала мирну угоду з повстанцями про припинення війни, проте напруга у цій країні залишається високою внаслідок певних політичних непорозумінь та складної соціально-економічної ситуації в країні. Проявляються також локальні збройні сутички, попри мирні угоди між урядами та партизанськими силами у Бразилії та Сальвадорі. Крім того, у сучасному світі існує ще багато напіввирішених міжнародних конфліктних ситуацій, які можуть відновитися. Наприклад, Шрі Ланка в 2009 р. спромоглася завершити затягнутий конфлікт із тамілами, проте угоди з боку держави повністю не були до кінця виконаними, що може спровокувати нові сутички. Не припинилася підпільна «війна наркокартелів» між владою та картелями Мексики тощо.

Фахівці вважають, що найбільшими безпековими викликами в контексті сучасних конфліктних проблем на планеті є [11]: збройні війни в Україні та Сирії; загроза ядерної програми Північної Кореї; небезпека виходу США та Росії з ядерної угоди СНО-3; ядерні виклики та заяви про ісламську помсту західним країнам із боку Ірану; зростання націоналізму в країнах Південно-Східної Азії, що може призвести до нових етнічних конфліктів; дестабілізація в усій Африці внаслідок ослаблення місцевої влади й посилення дій ісламських радикалістів; падіння світової довіри до міжнародних організацій та суспільних інститутів, що може призвести до неможливості передбачати світові політичні та економічні процеси; загроза розвитку подальшого протекціонізму – «2.0», що призведе до виникнення міждержавних бар'єрів у галузі цифрової економіки та інновацій; змагання світових держав у сфері високих технологій, що може призвести їх до самоізоляції й нанесе ущерб світовій торгівлі та безпеці; торгова війна між Америкою та Китаєм, що може призвести до ускладнень на міжнародному рівні; затягування переговорів про вихід Великобританії з Євросоюзу, що може спричинити в ній політичну кризу й відставку діючого уряду; референдум про вихід Уельсу та Шотландії зі складу Великобританії, що може спровокувати «парад нових суверенітетів» у Європі – Іспанії, Бельгії, Франції та інших країнах, яким загрожує сепаратизм; Мексиці загрожує економічна криза, якщо США відмовляться від торговельної угоди з канадцами й мексиканцями; небезпечність розв'язання широкомасштабних військових дій у Сирії, Україні, або політичні провокації США та західних країн щодо Ірану, чи Південної Кореї, що може призвести до третьої світової війни з використанням ядерної зброї тощо.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, конфліктних ситуацій у регіонах планети, які можуть посилити дестабілізацію безпеки світу загалом, є багато. Найбільш небезпечними регіонами планети є Близький і Середній Схід, Тропічна Африка та триваючі військові дії в Сирії та на Сході України, що потребує подальшого наукового вивчення.

Джерела та література

1. Гірник А. Конфлікти: структура, ескаляція, залагодження / А. Гірник, А. Бобро. – К. : Вид-во Соломії Павличко «ОСНОВИ», 2003. – 172 с.
2. Заморожені конфлікти у світі мають такий же дестабілізуючий характер, як і активні війни [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://intvua.com/news/politics/1470917143-zamorozheni-konflikti-u-sviti-foto-.html>
3. Здравомыслов А. Г. Межнациональные конфликты в постсоветском пространстве / А. Г. Здравомыслов. – М. : Аспект-Пресс, 1997. – 286 с.
4. Інформаційна безпека (соціально-правові аспекти) : підручник / [Остроухов В. В., Петрик В. М., Присяжнюк М. М. та ін. ; за заг. ред. Є. Д. Скулиша]. – К. : КНТ, 2010. – 776 с.
5. Капітоненко М. Г. Міжнародні конфлікти / М. Г. Капітоненко. – К. : Либідь, 2009. – 352 с.
6. Кларк Р. Третья мировая война : какой она будет? / Р. Кларк, Р. Нейк. – СПб. : Питер, 2011. – 336 с.
7. Лебедева М. М. Мировая политика / М. М. Лебедева. – М. : Аспект-Пресс, 2003. – 351 с.
8. Лебедева М. М. Политическое урегулирование конфликтов : подходы, решения, технологии / Ин-т «Открытое общество» / М. М. Лебедева. – М. : Аспект-Пресс, 1997. – 271 с.
9. Мандрагеля В. А. Причины та характер воєн (збройних конфліктів): філософсько-соціологічний аналіз : монограф. / В. А. Мандрагеля. – К. : ЄУ, 2003. – 570 с.
10. Мир в состоянии войны. Кто, где и за что сей час воюет [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://news.tut.by/world/561044.html?crnd=83156>

11. На краю війни. Головні загрози для світу в 2018-му [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ua.korrespondent.net/world/3939042-na-kraui-viiny-holovni-zahrozy-dlia-svitu-v-2018-mu>
12. На сьогодні у світі тривають 222 конфлікти. Єдина війна в Європі – на Сході України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://credo.pro/2018/03/202064>
13. Поняття про глобальні проблеми людства, причини виникнення війни [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.storinka.click/186-ponyattya-pro-globaln-problemi-lyudstva-prichini-yih-viniknennya-problema-vyni-miru-problema-terorizmu.html>
14. Рейтинг военной мощи стран мира [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://expert.ru/2014/04/22/rejting-voennoj-moschi-stran-mira/>
15. Толубко В. Б. Основні закономірності сучасних локальних війн та збройних конфліктів / В. Б. Толубко, Ю. І. Бут, В. О. Косевцов. – К. : НАОУ, 2002. – 68 с.
16. Хоменко Г. Д. Конфлікти в міжнародних відносинах на початку XXI століття: зміна парадигм / Г. Д. Хоменко // *Наук. вісн. Дипломат. акад. України при МЗС України*. – 2003. – Вип. 9. – С. 41–50.
17. Щорічник СІПРІ 2017: Озброєння, роззброєння та міжнародна безпека [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.sipriyearbook.org
18. Patiychuk Viktor. Modeling of Modern International Conflicts / Viktor Patiychuk // *Наук. вісн. СХУ ім. Лесі Українки. Серія : Геогр. науки*. – 2017. – № 8 (357). – С. 3–11.
19. World Bank Group [Electronic source]. – Access mode : <https://www.worldbank.org/>.

References

1. Hirnyk A. Konflikty: struktura, eskalatsiia, zalahodzhennia / A. Hirnyk A. Bobro. – К. : Vyd-vo Solomii Pavlychko «OSNOVY», 2003. – 172 s.
2. Zamorozheni konflikty u sviti maiut takyi zhe destabilizuiuchy kharakter, yak i aktyvni viiny [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://intvua.com/news/politics/1470917143-zamorozheni-konflikty-u-sviti-foto.html>
3. Zdravomyslov A. H. Mezhnatsyonalnye konflikty v postsovetskom prostranstve / A. H. Zdravomyslov. – М. : Aspekt-Press, 1997. – 286 s.
4. Informatsiina bezpeka (sotsialno-pravovi aspekty) : pidruchnyk / [Ostroukhov V. V., Petryk V. M., Prysiazhniuk M. M. ta in. ; za zah. red. Ye. D. Skulysha]. – К. : KNT, 2010. – 776 s.
5. Kapitonenko M. H. Mizhnarodni konflikty / M. H. Kapitonenko. – К. : Lybid, 2009. – 352 s.
6. Klark R. Tretia myrovaia voina : kakoi ona budet? / R. Klark, R. Neik. – SPb. : Pyter, 2011. – 336 s.
7. Lebedeva M. M. Myrovaia polytyka / M. M. Lebedeva. – М. : Aspekt-Press, 2003. – 351 s.
8. Lebedeva M. M. Polytycheskoe urehulyrovanye konfliktov: podkhody, resheniya, tekhnolohyy / Yn-t «Otkrytoe obshchestvo» / M. M. Lebedeva. – М. : Aspekt-Press, 1997. – 271 s.
9. Mandrahelia V. A. Prychyny ta kharakter voien (zbroinykh konfliktiv): filosofsko-sotsiolohichniy analiz : monohraf. / V. A. Mandrahelia. – К. : YeU, 2003. – 570 s.
10. Myr v sostoianny voyny. Kto, hde y za chto seichas [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa : <https://news.tut.by/world/561044.html?crnd=83156>
11. Na kraiu viyny. Holovni zahrozy dlia svitu v 2018-mu [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://ua.korrespondent.net/world/3939042-na-kraui-viiny-holovni-zahrozy-dlia-svitu-v-2018-mu>.
12. Na sohodni u sviti tryvaiut 222 konflikty. Yedyna viina v Yevropi – na Skhodi Ukrainy [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://credo.pro/2018/03/202064>
13. Poniattia pro hlobalni problemy liudstva, prychny vynyknennia viiny [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.storinka.click/186-ponyattya-pro-globaln-problemi-lyudstva-prichini-yih-viniknennya-problema-vyni-miru-problema-terorizmu.html>
14. Reitynh voennoi moshchy stran myra [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupa : <http://expert.ru/2014/04/22/rejting-voennoj-moschi-stran-mira/>
15. Tolubko V. B. Osnovni zakonirnosti suchasnykh lokalnykh viin ta zbroinykh konfliktiv / V. B. Tolubko, Yu. I. But, V. O. Kosevtsov. – К. : НАОУ, 2002. – 68 с.
16. Khomenko H. D. Konflikty v mizhnarodnykh vidnosynakh na pochatku KhKhI stolittia: zmina paradyhm / H. D. Khomenko // *Наук. visn. Dyploamat. akad. Ukrainy pry MZS Ukrainy*. – 2003. – Vyp. 9. – S. 41–50.
17. Shchorichnyk SIPRI 2017: Ozbroiennia, rozzbroiennia ta mizhnarodna bezpeka [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : www.sipriyearbook.org
18. Patiychuk Viktor. Modeling of Modern International Conflicts / Viktor Patiychuk // *Наук. visn. SNU im. Lesi Ukrainky. Seriia : Heohr. Nauky*. – 2017. – № 8 (357). – S. 3–11.
19. World Bank Group [Electronic source]. – Access mode : <https://www.worldbank.org/>.

Патийчук Виктор. Актуальные проблемы внешней политики и безопасности стран и регионов мира в контексте распространения современных международных конфликтов. Обобщено понятие «международный конфликт» на основе безопасностных позиций. Исследованы актуальные проблемы безопасности планеты в контексте распространения современных международных конфликтов. Определены наиболее угрожающие проблемные вопросы мировой безопасности, сформировавшиеся под влиянием распространения современных вооруженных конфликтов. Проанализированы основные международные конфликты на планете. Определена степень их опасности на современную мировую политику и возможности начала третьей мировой войны. Указано на степень остроты современных международных конфликтов и раскрыто их влияние на региональную политику государств. Акцентировано на необходимости решения актуальных проблем современной внешней политики с позиции урегулирования существующих международных конфликтов.

Ключевые слова: международный конфликт, внешняя политика, пространственное распространение международных конфликтов, международная безопасность, региональная безопасность, глобальные проблемы.

Patiychuk Viktor. Actual Problems of Foreign Policy and Security of Countries and Regions of the World in the Context of the Spread of Contemporary International Conflicts. The concept of international conflict on the basis of security positions is generalized. The urgent security problems of the planet in the context of the spread of modern international conflicts are investigated. The most threatening issues of world security, which were formed under the influence of the spread of modern armed conflicts, were determined. The main international conflicts on the planet are analysed. The degree of their danger to the contemporary world politics and the possibility of solving the Third World War is determined. The degree of acuteness of modern international conflicts is pointed out and their influence on the regional policy of the states is disclosed. The emphasis is on the need to solve topical problems of contemporary foreign policy from the point of view of resolving existing international conflicts.

Key words: international conflict, foreign policy, spatial distribution of international conflicts, international security, regional security, global problems.

Стаття надійшла до редколегії
01.10.2018 р.

УДК 324(450):[324.8–028.81:808.53]«2018»

**Сергій Кулик,
Наталія Шмарова**

Радикалізація антиміграційної риторики політичних партій Італії на парламентських виборах 2018 р.

Проаналізовано висловлювання політиків та положення виборчих програм найбільших політичних партій Італії щодо проблем міграції та біженства під час проведення позачергових парламентських виборів 2018 р. З'ясовано як міграційна криза вплинула на внутрішньополітичний розвиток країни та її зовнішню політику. Вивчено особливості радикалізації антиміграційної риторики політичних партій. Стверджуємо, що опозиційні («Вперед, Італіє!», «Ліга») та контрсистемні партії «Рух п'яти зірок» для здобуття перемоги на виборах максимально використали міграційний виклик для Італії. Антиміграційна риторика політичних партій була зумовлена їх трактуванням міграційної кризи у контексті економічної та політичної кризи в країні, небажанні та неспроможності ЄС допомогти Італії та італійцям подолати їх, підтримці ними особисто В. Путіна й зовнішньої політики Російської Федерації. Важливо, що усі ці складники були взаємопов'язані, -обумовлені, -посилені й -маніпульовані за змістом і часом. Антиміграційні гасла загострили конкуренцію між ідейними платформами політичних партій та їх боротьбу за голоси виборців.

Ключові слова: вибори, політичні партії, ультраправі, мігранти, криза біженців, міграційна політика, депортація, популізм.

Постановка наукової проблеми та її значення. Підтримка виборцями правих партій у європейських країнах – Франції, Греції, Австрії, Німеччині, Фінляндії – була зумовлена критикою останніми неефективної міграційної політики ЄС, актуалізацією питань практичного здійснення міграційної політики, й як наслідок, поширенням у суспільстві радикальних та націоналістичних